

enzurat: Roman.

B51158

BANATUL DE IERI SI AZI

CUVÂNT FESTIV

ROSTIT LA SERBAREA DATĂ DE LICEUL „C. DIACONOVICI LOGA” DIN TIMIȘOARA, CU PRILEJUL PRIMEI COMEMORĂRI A PATRONULUI SĂU CONSTANTIN DIACONOVICI LOGA, LA 3 Iunie 1920, ÎN TEATRUL ORAȘULUI TIMIȘOARA

DE

PROF. DR. IOAN ROȘIU

56

Individul trăește cu pâine ; un popor însă trăește prin limba sa, -- limba prin instituțiile, cari o ocrotese, -- instituțiile acestea prin bărbații de seamă, -- iar bărbații de seamă îi ridică la locul lor atmosfera sănătoasă și moravurile bune, ni cari trăește și se dezvoltă un popor.

— TIMIȘOARA, 1920. —
Tipografie Hiller și Wraül.

RS/11
706.

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

Str. 7

1613/A
bibliotecă nr. 50

RS/11 58

109/806
RS/11 706

Cuvânt festiv

17 Jul

rostit la serbarea dată de Liceul »C. Diaconovici-Loga« din Timișoara, cu prilejul primei comemorări a patronului său Const. Diaconovici-Loga la 3 Iunie 1920, în teatrul orașului Timișoara de prof. Dr. IOAN ROȘIU

Individul trăește cu pâine; un popor însă trăește prin limba sa, — limba prin instituțiile, cari o ocrotesc, — instituțiile acestea prin bărbații de seamă, — iar bărbații de seamă îi ridică la locul lor atmosfera sănătoasă și moravurile bune, în cari trăește și se desvoaltă un popor.

Doamnelor și Domnilor,
Iubiți elevi,

Neamurile pământului trăesc și mor cu limba lor deodată. Ceeace este pâinea cea de toate zilele pentru individ, — este pentru un popor: limba sa. Limba aceasta, la rândul ei, trăește prin instituțiile, cari o ocrotesc, — instituțiile prin bărbații de valoare, — iar pe bărbații de valoare îi ridică și-i așează la locul lor: atmosfera sănătoasă și moravurile bune, în cari trăește și se desvoaltă un popor.

Neamul românesc, adus pe aceste plaiuri înainte cu 18 sute de ani, a dus pentru existența sa ca popor, în lungul veacurilor, o luptă îndărătnică, ce n'are pereche în istoria neamurilor de azi.

Grație puterii lui de rezistență, mostenită dela străbunii săi Romani, cuceritorii lumii de altădată, a străbătut treaz și nemuritor

¹⁾ V. T. Cipariu: Acta et fragmenta, 1855, p. 2.

prin vadul vremilor întunecate, și după o luptă intensă de aproape 2000 de ani, iată-l azi, la a. D. 1920 — renăscut și reintegrat: ca un prețios element de cultură între Apus și Răsărit, și ca o providențială Sentinelă de ordine și disciplină în văltoarea Europei desechilibrate pe urma războiului mondial de mai ieri.

Dreptatea cauzei, pentru care a luptat acest popor, era atât de evidentă, încât — mai înainte, ori mai târziu — dar trebuia să învingă cu siguranță matematică.¹⁾

Era doar și o necesitate logică, sprijinită de Insaș civilizația lumii, care s'a convins, că la o vreme, când de pe tribuna culturii universale se osândește sclăvia de odinioară din Orient, — nu se mai poate mentinea o sclăvie modernă în centrul Europei, înjugând popoare mari pe dreptul pumnului (Faustrecht!), ori spintecând și fărămițând acelaș popor mare și compact sub trei-patru sceptre, pentru a-l paraliza și aservi tuturor intereselor străine, după cum s'a întâmplat și cu poporul nostru până mai zilele trecute.

Trebuia să bată ceasul mântuirii de-obște pentru poporul românesc, trebuia să se izbândească visul »de dorul căruia ni-au răposat strămoșii și părinții« — și sub bătaia soarelui din slavă trebuiau să prindă foc mormintele martirilor de ieri, spre a se inaugura România de azi: mare și în veci nedespărțită, sub înțeleapta oblăduire a Marului Domn Ferdinand I.

Poporul românesc n'a avut visuri imperialiste, și n'a râvnit nicicând la binele și fericirea justă a altor popoare. A pretins dintru început chiar: numai ce-i competența și ce era numai al său. Iși pretindea limba și prin ea unitatea sa națională.²⁾ De aici tenacitatea proverbială și presistența nelufrică, cu care

¹⁾ M. Eminescu: Scrieri politice și literare, București 1905, p. 34.

²⁾ N. Iorga: Istoria lit. rom. în veacul XIX. Valenii de Munte 1909. vol. III, p. 33.

a luptat până la ultima resuflare în toată vremea. Cronicarul se oprește uimit în fața lui și constată cu admirație: Acest popor a luptat mai mult pentru limbă, decât pentru toate celelalte exigențe ale sale.

Doamnelor și Domnilor,

Pe noi, cari am răsărit pe pământul binecuvântat al Banatului, cari trăim și muncim pentru înflorirea acestui frumos Banat, la sinul maicei României — ne vizează îndoit constatarea cronicarului. Pământul nostru bănațean a fost cel dintâiu pământ românesc sfințit de legiunile lui Traian (101 d. Hr.), — dar a rămas cel din urmă, la care au putut pătrunde zorile libertății pe seama poporului nostru însetat de veacuri după lumina lumii nouă. Pe când în secolele din urmă, toate celelalte plaiuri românești întrezăreau binefacerile evoluției noi: în Banatul nostru, meschine interese dinastice, străine de sufletul și aspirațiunile noastre, au întrerupt orice contact al părinților noștri cu restul românismului; i-au ținut intenționat în întuneric, nu cumva acest popor băstinaș, numeros, și viguros dela fire trezindu-se la conștiința și demnitatea sa genuină, să rumpă zăbranicul infernal și botnița umilitoare ce i-se pregătia.

Mai mult! L-au pus stavilă și front în calea tuturor invaziunilor barbare și păgâne, spre a-l mistui treptat; iar după ce l-au socotit destul de rărit pe urma războaielor catastrofale cu Turcii, — au dat drumul peste dânsul tuturor neamurilor străine, spre a-l descompune total.

*

Ideile umanitare, cari răsăriseră pe urma revoluției franceze, la finele secolului al XVIII., au înfrigorat, la timpul suprem, Europa întreagă. Se clatină din temelii toate vechile instituții feudale, — se emancipează, între margini convenite, valoarea individului și prin ea a popoarelor singuratice.¹⁾

¹⁾ I. Vuican: Panteonul Român I. Pesta 1869, p. 7.

La Români, prima rază se aprinde chiar în centrul opresivității, în Ardealul »magnaților și nobililor« patentăți. — Tovarășii lui S. Clain: G. Șincai și P. Maior aduc din Roma — nu cimentarea oligarhiei ardeleni, precum o contempleseră magnații și interesele dinastiei Habsburgilor la 1700, — ci idea nemuririi neamului românesc. I. Columna lui Traian din Roma a pus-o Șincai, »dumnezeiescul cerșitor«, cum îi zice Papiu-Illarian: în desăgii săi de cărți, și a ridicat-o drept în inima Ardealului românesc, așa că Eliade Rădulescu, cercetând Ardealul înainte de 1848, — când a ajuns în fața celor dintâi mari școli ardeleni, cutremurat în suflet, și-a ridicat pălăria strigând: De aici a răsărit soarele Românilor.¹⁾

Ca o sfidare a tirăniei, ca care a fost neamul românesc tratat atâta vreme, se pornește pleiada apostolilor cu limbi de foc chiar din Ardeal — în toate părțile româniei: G. Lazăr trece munții la 1816 și întemeiază cultura națională românească în Principatele încalcate de fanarioți, — ca apoi curat peste 100 de ani, la 1916, dorobanțul român să treacă, învers, Carpații și să implanteze spada în pământul Daciei Traiane, liberând cele mai scumpe ținuturi românești, din Basarabia — până în Banat; — G. Barițiu întemeiază ziaristica română; — T. Cipariu filologia română: — Sim. Bărnuțiu învie Câmpul Libertății; — A. Pumnul trezește Bucovina; — iar A. Mureșianu sintetizează crezul tuturor Românilor în imnul: »Deșteaptă-te Române!²⁾

Valurile de lumină, în cari sufletul românesc, trezit la nouă viață, se revărsa peste colibe străbune, au străbătut prin toate barierele dușmane, și nu putea să nu se reper-

¹⁾ Dr. Ioan Rațiu: Blajul, 1911, p. 88.

²⁾ Anal. Acad. Rom. București, 1893. ser. II. tom IV. Ios. Vulcan: D. Cichindeal discurs de rec. — și Cronica anului 1848, Sibiu 1898. Nr. 1—7 Martie—Sept. p. 21.

cuteze în cel mai viguros element românesc, în elementul bănățean.

Bănățeanul însă avea, pe această vreme, sub zorile veacului al XIX. două osânde pe cap.

Politica potentăților oligarhi, — chiar pentru că îl cunoștea de un element viguros și rezistent din cale afară — nu s'a mulțumit cu sarcinile și cu șicanele administrative, — ci l-a lipsit și de ultimul refugiu, unde s'ar fi putut mângâia, liniști și reculege la vremuri de restriște: a pus cătușe până și pe sufletul lui, răpindu-i biserica străbună și supunându-l ierarhiei sârbești, — care la rândul ei, era firește, mai sârbească — decât dreptcredincioasă.

Nu fixăm acest fapt, ca o recriminare capitală la adresa fraților noștri Sârbi; — știm doar, că și dânsii erau mai mult o unealtă în mâna faimoșilor magnați, cari, în cele din urmă, cu nimic mai mult nu prețiau nici pe Sârbi, cum n'au prețuit pe Români. Era însă la mijloc fantoma celebrei »idei de stat« — și în fața ei o altă fantomă: frica de moarte, cu care oligarhii dela putere priviau masele mari și compacte ale Bănățenilor, dornici de viață proprie românească.

Prin această priză privită starea lucrurilor, — vom înțelege, cum de cel dintâiu mare stegar al culturii noastre naționale din Banat, Paul Iorgovici (1764—1808), bărbat înflăcărat, cu întinse pregătiri, câștigate în Roma, Viena, Paris și Londra, autorul gramaticii: »Observații de l. română« (Buda 1799) și al unui Glosar în patru limbi: română, germană, latină, franceză, — e lipsit de funcția de avocat consistorial, ce o ocupase pe lângă episcopul din Vârșet, Șacabent, și aruncat în temniță. Moartea lui, la 1808, e chiar bănuită de către Români. Tradiția susține, că ar fi fost otrăvit.¹⁾ Ca un testament literar se mențin până azi cuvintele lui: Schinteia, ce s'a aprins în mine în Roma, nu o pot stinge, și dragostea către lubita mea nație nu o pot stămpăra altcum, decât prin scrierile mele aceste, care

¹⁾ Analelele Academiei, — idem.

eu văd că nici vouă Românilor nu Vă plac; dar se vor naște bărbați, cari vor prețui mai mult lucrările mele, și vor mai adăuga spre folosul nației și al dulcei limbei noastre.¹⁾

Vom înțelege, tot prin aceea prizmă, cum de cei mai înflăcărați pioneri ai culturii noastre în Banat, contemporani și urmași ai menționatului Paul Iorgovici, ca: Mihaiu Roșu (1750—1822) și elevul acestuia: Dimitrie Cichindeal (1775—1818), apoi Constantin Diaconovici-Loga (1770—1850) și alții, n'au răzbit deloc, ori foarte cu greu să tipărească câte o carte românească în bogata lor activitate literară.

Lui Mihaiu Roșu d. e. care atât ca elev, cât și ulterior ca profesor trăise vreme mai lungă în Timișoara, — i-au schimbat cu forța numele în Martinovici, după numele de botez al tatălui său Martin Roșu din Jadani (jud. Timiș), iar în cursul activității sale a fost mereu prigonit și maltratat pe urma denunțărilor neconținute din partea dușmanilor cauzei românești. Bărbat nelăfricat, cu o doză de cunoștințe, ce-l făceau respectat între al săi și temut de adversari, — și peste toate acestea, de o sânguință de fer, ce caracterizează altcum în această epocă pe toți stegarii bănățeni: abia câteva opere a reușit să tipărească, rămânând partea cea mai mare a scrierilor lui în manuscris.

Zelul acestui sol al Învierii Banatului, îl vedem continuat în nemuritorul său elev: în D. Cichindeal, »Cichindeal gură de zură«, după cum îl poreclește ulterior însuș Eminescu în »Epigonii« săi.

— Cu D. Cichindeal se începe o eră nouă în viața Românilor bănățeni.²⁾

Din corespondența întinsă, ce o purta acesta cu marele filantrop, întemeietorul liceului românesc din Beiuș, cu episcopul Samuil

¹⁾ I. Vuia: Școalele românești bănățene, Orăștie, 1896, p. 120.

²⁾ Dr. A. Sădean: Apostolatul primilor prof. ai prep. ort. rom. din Arad, 1912. p. 18.

Vulcan (1758—1839) din Oradia-Mare, se desprind destul de clar sbuciumările sufletești ale celor dintâi apostoli ai culturii noastre naționale în Banat.

După repetite instanțe la Împăratul din Viena, în sfârșit acesta ordonă la 9 Febr. 1811, între altele și deschiderea unei Pedagogii (Școală Normală) române în Arad.

Încontra tuturor uneltirilor dușmane, cari îi făcuseră deja scheptic chiar și pe inimosul episcop Vulcan, — soarta vru, ca de data aceasta să triumfeze cauza Românilor bănățeni. — Pedagogia se întemeiază faptic la 3/15 Noemvrie 1812. Drept, că nu în centrul, ci la marginea Banatului, în Arad. Și așa însă, cauza națională a bănățenilor — era câștigată pe urma faptului, că între cei dintâi profesori ai acestei pedagogii au ajuns să fie numiți cei mai entuziaști bănățeni, ca: D. Cichindeal, parohul din Becicherecul-Mic — pentru studiul religiei, Dr. Iosif Iorgovici (nepotul lui Paul Iorgovici) — pentru matematică și geografie, iar pentru gramatică și limba română — distinsul pedagog: Constantin Diaconovici-Loga.

Evangelia acestor frumoase vremi, la aparență poate patriarhale, dar în realitate pline de jertfe înălțătoare: erau vestitele paraneze ale lui D. Cichindeal intitulate întocmai: »Filosoficești și policești prin Fabule moralenice învățături«.

Perspectiva istorică, prin care se strecurau ideile acestei epoce de primenire ni-o dă iarăș D. Cichindeal, când strigă: »Să fim noi toți Români una; nu e aici grec, ori latin ș. a. . . una trebuie să fie mărita nație românească . . . « apoi: »Mintea, mărită Nație dacoromânească în Banat, în Țara Românească, în Moldova, în Ardeal și în țara ungurească, mintea! Când te vei lumina cu învățătura, cu luminatele sapte bune te vei uni: mai aleasă nație nu va fi pe pământ înaintea ta . . . «¹⁾

¹⁾ I. Vuia, idem, p. 146.

Doamnelor și Domnilor,

La apogeul acestor înălțătoare frământări sufletești, apare figura celui mai distins savant și pedagog între contemporani: Constantin Diaconovici Loga.

Mai măsurat poate la vorbă, dar mai adânc ca psiholog, și superior ca inteligență, el întrecea în anumite privințe chiar și pe Cichindeal, după cum ne mărturisește în treacăt Iosif Vulcan în discursul său de recepție despre Cichindeal, ținut acum 28 de ani la Academia Română din București.)

Născut dintr-o familie cu vechi tradiții românești, în Caransebeș, la 1 Nov. 1770, — ca fiu din părinți lipsiți de mijloace, C. D. Loga se ridică din propriile puteri până la treapta și renumele celui mai respectat stegar al culturii naționale române din Banat în prima jumătate a sec. XIX.

Îl aflăm elev în Caransebeș și Lugoj, — apoi student la drepturi în Pesta. În Budapesta știm că există până azi pe malul Dunării o biserică grecească, ai cărei credincioși sunt: o seamă de Greci înstăriți, mare parte descendenți de Macedoromâni («Țințari», «Cușovlahi»), grecizați cu viamea total. Colonia română din Pesta trăgea des la această biserică, ca la unica biserică răsăriteană de acolo.

Tinărul student în drepturi, C. Diaconovici-Loga, fire română, original bănățeană, nu putea lipsi din societatea Românilor pestani. Se învârtia mereu printre acești Români porniți spre grecizare, și nu scăpa nici un prilej, fără a le vorbi despre originea lor de Români și strănepoți ai lui Traian, precum și despre dreptul limbii române în biserica ort. din Pesta.¹⁾

Cuvântul tinărului idealist — prinse grabnic rădăcini, — și așa se și explică, cum

¹⁾ 29 Martie 1892.

²⁾ Dr. C. Diaconovich: Enciclopedia Română, Sibiu 1900, vol. II. p. 149.

de C. Diaconovici-Loga, cu toate, că după absolvire, ocupase o seamă de funcții în Pesta, — părăsește grabnic toate oficiile străine și se dedică total cauzei românești, iar Românii pestani îl aleg de primul lor institutor, — fapt istoric, relevat cu mândrie de A. Papiu-Ilarian în monografia sa despre G. Șincai.¹⁾

În această primă școală română din Pesta, Loga, care vorbea șase limbi, predă singur toate studiile prescrise, românește, ungurește, nemțește și latinește.

E interesant momentul, când Loga, încunjurat de Românii săi, intră în biserica ort. grecească și declară, că deacum Românii vor să cânte în limba lor străbună. Grecoteii revoltati îl și înșfăcară, ba-i puseră și pumnul în gură — să nu poată cânta românește. — Loga însă, smulgându-se dintre ei, cântă neînfricat înainte, întronând astfel, pe lângă cea grecească, și limba română la serviciul lor divin.²⁾ Tot sub influența lui Loga se înființă mai târziu (1815) și o societate a damelor române din Pesta pentru promovarea culturii naționale.

În inaugurându-se la 1812 Pedagogia română din Arad, C. Diaconovici-Loga, e numit — precum însuș mărturisește — «cel dintâiu profesor» pentru pedagogie și metodică, muncind 18 ani la menționata școală, unde gravita deacum întreg sufletul bănățenilor, fiind unicul izvor de lumină și de nădejde în mai bine.

Pentru caracterizarea ținutei lui C. D. Loga la Pedagogia din Arad, unde muncia în tovărășie cu înflăcăratul D. Cichindeal, — ajunge, să invocăm și numai câteva cuvinte din adresa mitropolitului sârbesc din Carloveș

¹⁾ A. Papiu Ilarian: Viața, operele și ideile lui Șincai, București, 1869, p. 4.

²⁾ I. Vuia: Fragmente din ist. ped. ort. rom. din Arad, Panciova, 1887, p. 35.

către cancelarul aulic Iosif Erdödy, la 13 Iulie 1815, în care acela denunță pe profesorii pedagogiei și pe Români, cari doriau cu orice preț să scuture oblăduirea ierarhiei sârbești, cerând la curtea împărătească un episcop român independent cu reședința în Arad. Mitropolitul zice între altele: »Notum illum Catechetam Czikingyal et Docentem eiusdem Scholae Diaconovics Nationalismum Valachicum excitare et promovere studentes et alios quosdam ex Clero Valachico... et Sacerdotes quosdam... factores et promotores Instantiae... atque in his aliquot individuis consistit Clerus ille et Populus Valachicus, cuius nomine Instantia ad Suam Maiestatem Sacratissimam... extitit.»⁹⁾ — Românește: S'a constatat, că acel catechet Cichindeal și Docețele aceleiaș școli Diaconovici excită naționalismul românesc și agită studentimea și pe unii din clerul românesc... și că ei cu unii din preoțime... sunt factorii și autorii instanței... apoi (ironic!) în acești câțiva indivizi stă acel Cler și Popor român, în numele căruia s'a urzit instanța către Majestatea sa Sacratissimă...» Cu alte cuvinte: că, adică, nu poporul românesc, ci numai niște agenți provocatori, abuzând de numele popoului, cer în numele acestuia emanciparea de sub ierarhia sârbească.

C. Diaconovici-Loga împlinia deja al 18-lea an de activitate la Arad, când înaltele Dicasterii căutau un profesor distins, care să reguleze școlile române și sârbești din ținutul milităresc al Bănătului.

Dintre 16 recurenți la acest oficiu, directorul provizor, Ion Tomici din Caransebeș recomandă de director al acestor școli grănițarești pe C. Diaconovici-Loga, ca pe cel mai cult profesor român al vremii sale.¹⁰⁾ C.D. Loga,

⁹⁾ Analele Academiei Române s. II. t. IV. idem. (Originalul latin în Arhivul rămas dela Vulcan în Oradea-Mare.)

¹⁰⁾ N. Loga Ist. lit. rom. idem. vol. I. p. 285.

fiind astfel numit la noua sa funcție în 11 Iulie 1830, — în scurt părăsește Aradul, se reîntoarce la vatra copilăriei sale, în Caransebeș, pentru a-și dedica restul vieții exclusiv în serviciul culturii naționale a Bănătului, în calitate de »director al școlilor naționale din regimentul românesc banatic și din districtul bataillonului sârbesc banatic de graniță până la Dunăre«.

În această calitate a și compus un plan de învățământ normal, pentru învățătorii militărești, plan aprobat la 1832 și introdus în preparandia națională din Caransebeș.

La școala sa, C. D. Loga a predat în două limbi deodată — românește și sârbește, — iar metoda lui de predare, modul lui de educație și rezultatele obținute erau admirate de toți. Ajunge să fixăm, că ambiția lui Loga era să conducă învățământul românesc bănățean conform principiilor pedagogice, ce se practicau în aceeaș vreme în Occidental Europei.

— Din fecunda lui activitate literară, ar fi să relevăm, în primul rând, manualele ce singur și le-a compus pentru toate studiile predate în Caransebeș; — acestea însă au rămas mare parte numai în manuscris, ori s'au pierdut fără urme.

Relevăm din scrierile lui: Ortografia, editată la Buda în 1818, în care ne dă și un apendice despre creșterea și îndreptarea tinerimii. — La 1822/23 scoate, la Buda, valoroasa sa Gramatică Română, folosită în curs de 30 de ani ca manual de tinerimea studioasă din Arad. — Tot în Buda scoate la 1826 un Octoich și Tipicon cu Catavasier, folosite până azi în multe biserici de ale noastre, — op de mare valoare, pentru ale cărui spese de editare însă, după cum ne relatează protopresbiterul Timișorii Ion Vasici la 1828, i-s'a vindut lui D. Loga și casa ce o avea în Arad.¹⁾ Afară de numeroasele cărți, ce a mai scris la 1821, 1831,

¹⁾ I. Vuia: Școlile rom. p. 132.

1835, 1841 cu motive din Scriptură, aplicate la educația tineretului, — mai menționăm scrierea sa rămasă în manuscris de 170 de coale: »Istoria Românilor, dela zidirea Romei, sau dela a 154 a. Hr. până la înjugarea Tarigradului de Turci, la a. 1453. d. Hr.«.

Istovit de muncă, după ce-și aduse în-treaga viață ofrandă pe altarul cauzei românești din Bănat, neobositul Constantin Diaconovici-Loga moare în Caransebeș, la 12 Nov. 1850, în vârstă de 80 de ani.

*

C. Diaconovici-Loga a fost unul din cei puțini ai lumii nouă, cari, în zisa lui Al. Vlahuță, au stat în toată vremea cu pieptul deschis în fața morții și acărora singură părere de rău la despărțire a fost, că n'au avut decât o viață de jertfit neamului lor.

Învățătorimea bănățeană, pentru demnitatea căreia veteranul Loga muncise atât de mult, — nu i-a rămas datoare. Reuniunea învățătorilor români din eparhia Garansebeșului, la propunerea zelosului învățător de altădată, azi profesor de istorie în Caransebeș, Iuliu Vuia, — decide în adunarea sa generală din 10/22 August 1890 ridicarea unui monument la mormântul marelui dascăl român.¹⁾ Monumentul, mulțumită trezviei demne a învățătorimei noastre de totdeauna, s'a și ridicat în Sept. 1905, în cadrele unei impozante serbări naționale, rescolind încă odată amintirea glorioșilor ani de lupte culturale, ce s'au dat pe plaiurile noastre bănățene în prima jumătate a sec. XIX.

— Datorința noastră, a primei generații din România întregită e, să reclamăm pe seama lui C. D.-Loga locul ce se cuvine în istoria literaturii noastre române. Și poate nu trecem

¹⁾ Ioan Marcu: Adun. gen. ale Reun. înv. anii 1886—1893, Lugoș 1894, pag. 73.

marginile modestiei, dacă am cere celui dintâiu bănățean literat, care va fi invitat mai aproape de membru al Academiei Române, să facă în discursul său de recepție intrarea triumfală a lui C. D. Loga în Panteonul românesc.

*

Doamnelor și Domnilor,

În fața marilor vremi de primenire și de renaștere națională, pe cari am avut onoarea a le schița în cele de până aici, — plini de recunoștință ne plecăm inimile și noi, cari din darul Domnului am ajuns să ridicăm în ziua de azi cel dintâiu praznic de pomenire, în calitatea noastră de cei dintâiu apostoli ai liceului numit după cel mai ales bănățean de acum 100 de ani: Constantin Diaconovici Loga.

Să ne oprim pe o clipă, înainte de închiere și să privim în față momentul istoric, ce tremură în splendoarea sărbătorii noastre de azi!

Cine dintre noi n'a avut visuri și idealuri în viața sa? Și câți n'am îngropat — și încă de câteori — aceleși visuri și idealuri!

Aveam și noi bănățenii un ideal de veacuri: să ne vedem în inima Banatului un altar de nădejdi și de lumină: o mare școală românească. Și am tot zidit la ea ca Meșterul Manole; dar în zisa poetului Goga: Tot ce țaseam noaptea, — zorile ne destrămau și faptul zilei ne afla mereu cu visurile risipite, cu ochii plânși și mâinile goale. Li lipsia Măstirii noastre visate umbra, ce-și aștepta zidirea la temelie altarului.

Se involburase apoi lumea acum 6 ani și — în vâltoarea războiului tuturora contra tuturora — păream a ne fi pierdut tot rostul.

Se scria a. D. 1916 . . . Bătuți de gânduri și de rele, ieșiam ca Meșterul Manole la răscruce, să sondăm orizontul; — și când să ne reîntoarcem cu inima cernită, la depărțări abia zărite — iată umbra soțioarei lui Manole,

16/3/28

Inspirați dragoste de muncă, de limbă și
moșie, — inspirați suflet treaz și mare, din
sufletul, din graiul și din viața marelui
vostru Patron; urmați-l în toate zilele și
faptele vieții voastre de viitori luminători și
apărători ai neamului românesc!

Fericiți suntem toți, câți am ajuns să
sărbătorim în ziua de azi triumful culturii
române în metropola Banatului!

Doamnelor și Domnilor!

Istoria și-a făcut datoria față de noi; —
remâne de-acum: să ne cunoaștem și noi
datoria — față de istorie!

5
7.

13.13.18

CENTRUL DE LIBRĂRII REȘITA
LIBRĂRIA Nr. 2 REȘITA
SECȚIA ARTICARIAT

ARTICARIAT - REȘITA
Lei 7

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
REȘITA
Str. 7 Noiembrie nr. 50

109/80